

Tarihî-Batırdık Comoktor / Tarihi Kahramanlık Destanları

M a n a s

(Sagınbay Orozbekov varyantı)

"MANASTIN NUUKERDİ CEŇGENİ CANA
HAN KÖTÖRÜLGÖNÜ"

Er sayış maydanında Manas karşı kelgen düş-
mandın baarın ceñet. Bolcoñ baatırın da Manastın
öltürgönün körgön Nuuker akırında çıdabay maydanga
özü çıgat. Anı körgön Manas Akkulasına kamçı salıp,
Nuukerge mañdaylaşıp barat. Manastı körgön er Kökçö
"men tüşkondö maydanga, sen kayaktan cettiñ?" dep
kalat. Anda Manas:

"Kıtaydan Nuuker çıktı - dep, -
Uktum ele muruntan,
Kılımdan aşkan mıktı - dep, -
Anı körüp aldım - dep, -
Açıdı saga canım - dep,
An üçün kelip kaldım" - deyt. Al aňğıça bolboy
Nuuker kelip kalıp, aykırgan boydon er Kökçönü atnan
culup ketet:

<...> Anı körüp er Manas
Akkula kamçı salganı,
Akırıp cetip barganı,
At üstünön Nuukerdi
Ay dalıdan alganı,
Astında Kökçö balanı
Algan boydon albayıp
Er Manastın koluna
Eköo birdey barganı.
Attın koyup calına,
Kayra çaap er Manas
Seksene barganı,
Sekseyişip sekseni
Manaska közün salganı.
Karmagan kolu karışıp,
Kalgan eken Kökçögö
Karçıtına cabışıp.
Koyo berbey tutuptur,
Alıp kelip er Manas
Nuuker döönü cutuptur,
Cutpaganda netkeni,
Başın çaap salganı.
Bayağı turgan ceti cüz
Baarı birdey at koyup,
"Alaman!" - dep, kalganı.
Berki turgan seksen tört,
Bet algan çağı bolsun ört,
Nayza, kılıç alganı,
"Baabedin!" - dep, bakırıp,
Celektüü nayza capırıp,
Aralaşıp kalganı. <...>

"MANASTIN NUUKERDİ YENMESİ VE HAN
SEÇİLMESİ"

Er meydanında Manas karşı gelen düşmanın hep-
sinden galip çıkar. Bolcoñ bahadırını da Manas'ın
öldürdüğünü gören Nuuker sonunda dayanamayıp, mey-
dana kendisi çıkar. Onu gören Manas Akkula'sını
kamçılıyıp, Nuuker'in karşısına çıkar. Manas'ı gören er
Kökçö "benim sıramda sen de nereden çıktın?" der. O
zaman Manas:

"Çinliden Nuuker çıktı, diye,
Duymuşum daha önceden,
Asırda ondan iyisi yok, diye,
Onu görüp aldım, diye,
Acıdı canım sana, diye,
Onun için gelip kaldım", der. O esnada Nuuker
yetip gelip, haykırarak er Kökçö'yü atından koparıp
gider:

<...> Onu görüp er Manas,
Akkula'sına kamçı vururmuş,
Haykırıp yetip varırmış,
At üstünden Nuuker'i
Sırtından tutup almış der,
Altında Kökçö çocuğu,
Kaptığı halde kabarıp,
Er Manas'ın eline
İkisi birden varmış der.
Atın koyup yelesine,
Geri koşturup er Manas,
Seksene varmış der,
Ürperip şaşırıp sekseni,
Manas'a göz atmışlar.
Tuttuğu eli tutulup,
Kalmışmış meğer Kökçö'nün
Böğrüne yapışıp.
Bırakmayıp sıkı tutmuş,
Alıp gelip er Manas,
Nuuker devi yutmuş der.
Yutmayıp de ne yapaydı,
Başını kesivermiş der.
Deminki duran yedi yüz,
Hepsi birden saldırıp,
"Hücum!" deyip kalmışlar.
Beriki duran seksen dört,
Yol aldığı yeri olsun ateş,
Mızrak, kılıç almış der,
"Baabedin!"¹ diye bağıırıp,
Bayraklı mızrak sunup,
Birbirine karışıp kalmışlar. <...>

Uşintip aybaltalar, nayzalar takıldap, Akkelte ünü
cañırıp, kan suuday ağıp soguş baştalat.

"Manas! Manas! Manas!" - dep,
Arstan erdi karasañ
Aç kıykırık cañırdı,
Kıstalışkan kezekte
Kırk çilten azır tabıldı!
Seksen kişi aygayı
Segiz miñdey kol boldu,
Selpildegan kıtaydın
Selden kanı mol boldu,
Orto ceri oyulup,
Ölügünön col boldu. <...>

Uşunday kızıl kırgın soguşta seksen dört cookerdin
altı-cetisi caradar, alardı atka öñörüp alışıptır. Aynakul
kelip, caraluularga koştı közdöy baruuların buyurup,
özü kıcıldagan kıtaydın artınan saya tüşüp cönöyt. Uşin-
tip kıtaylardı kelgen caylarına kayra cönötüşüp, özdörü
da Altaydın tüzün başışıp, Mamırdın sarı kölünö, Aydıñ-
Köldün ceegine, bay Cakıp kongon cerine kayra kaytıp
kelip, eki kün elin örgütüp konup kalışat. Kambarboz-
dun üyrünön toguzdu karmatıp kelip, baarın tegiz soy-
durup, Altaylıktın elinen baarın çakırtıp alat:

"Altayda catkan el - dedi, -
Ayak-başın cıynaltıp,
Esebiñ kaçça, ber!" - dedi,
El cıyılıp kelgeni.
Başka uruktan mañgul bar,
Baatır Caysañ dañgıl bar,
Küldür, Kaldar beri bar,
Mancuriya curtunan
Tebeteydey bölünüp
Dariyanın üstündö
Tegerenip körünüp,
Soorusu çıgıp tomtoyup,
Soo kutulgan kay biröo:
"Soolduk go" - dep, sumsayıp,
Kıtaylar közün salıptır,
Dariyadan keçe albay,
Kırgın bolup kalıptır,
Boyloy kaçıp kıtaylar
Bodoñ-Too közdöy barıptır.
Ceektey kaçıp kay biröo
Cerken-Too cakka barıptır.
Toguz cüz asker kol kelip,
Nuuker balban zor kelip,
Cer maylanıp kalıptır.
Cer maylanbay netkeni
Toguz cüz toluk askerden
Eki cüz arañ kutulup,
Esenkan cakka ketkeni.
Ceti cüzü ölüptür,
Ölgönün bular körüptür. <...>

Böylece nacaklar, mızraklar çakılıp, Akkelte sesi
yankılanıp, kan su gibi akıp, savaşı başlar.

"Manas! Manas! Manas!" deyip,
Aslan ere bakarsan,
Acı haykırış yankılandı,
Sıkıştıkları bir anda,
Kırk çilten¹ hazır bulundu!
Seksen kişi velvelesi,
Sekiz bin kadar kol oldu.
Sendeleyen Çinlinin
Selden kanı bol oldu.
Orta yeri oyulup,
Ölüsünden yol oldu. <...>

Böyle bir kanlı bıçaklı savaşıta seksen dört asker
altı-yedisi yaralanır, onları ata yüklemişler. Aynakul
gelip, yaralıları karargaha doğru gitmelerini emredip,
kendisi kaynayan Çinlinin peşinden izini sürüp gider.
Böylece Çinlileri geldiği yere geri gönderip, kendileri de
Altay'ın düzlüğünü basıp, Mamır'ın sarı gölüne, Aydıñ-
Göl'ün kıyısına, bey Cakıp konan yere geri dönerler ve
iki-üç gün dinlenip, konaklanırlar. Kambarboz'un
sürüsünden dokuzu tutup gelip, hepsini birden kestirip,
Altaylıların hepsini çağırırttır:

"Altay'da yatan halk, dedi,
Ayağı-başını toplayıp,
Sayın ne kadar, hesap ver?" dedi.
Halk toplanıp gelmiş der,
Başka soydan Mangıl var,
Bahadır Caysañ bilgiç var,
Küldür, Kaldar'dan beri var,
Mançuriya halkından
Külâh gibi ayrılıp,
Nehirin üzerinde,
Yuvarlanıp görünüp,
Sağrısı çıkıp tümselip,
Sağ kurtulan birisi:
"Solduk sanırım", diye üzülüp,
Çinliler göz atmışlar,
Nehirden geçemeyip,
Soykırım olup kalmışlar,
Kıyıda kaçıp Çinliler,
Bodoñ-Dağ'a doğru varmışlar.
Kıyıyı boylayıp kaçıp birisi
Cerken-Too tarafa varmışlar.
Dokuz yüz asker kol gelip,
Nuuker pehlivan dev gelip,
Yerin yağı çıkıp kalmış.
Yerin yağı çıkmayıp da ne yapsın,
Dokuz yüz tam askerden
İki yüzü zar zor kurtulup,
Esenkan tarafa gitmişler.
Yedi yüzü ölmüşler,
Öldüğünü bunlar görmüşler. <...>

1 Kırk çilten - mit: güya göze görünmeden insanlar arasında yaşayan ve tabiat üstü kuvvete malik olan kırk varlık, kırklar.

Bala Macik beri bar,
Baştatan Dögön karı bar,
Andan bölök bıyakta
Altaylıktın baarı bar,
Alçın, üyşün, nayman bar,
Argın Karakoco bar,
Abaktardın içinde
Aydarkan baatır koşo bar.
Kırgızdardan Salamat,
Kıpçaktardan çeçen Taz,
Nogoy uulu bay Cakıp,
Noyguttardan - Akbalta,
Totudan bargan Toktoo biy,
Löküştördün Ömürzak,
Özübektin - Dambılta,
Ötkür çeçen Abdılta,
Öz tuuganı Akımbek,
"Ötkürlör oylo akıl - dep, -
Tuş-tuşubuz coo boldu,
Duşmandık kılar kaapır" - dep,
Berdike basıp bezildep,
"Bekzaadalar kelsin" - dep,
Kan Cakıp baştap karısı,
Akılmandar baarısı
Cıyılışıp olturup,
Tamagın tartıp bolturup.
"Kanga kıldık kastıktı, -
Kariya Cakıp kep aytat -
Baaşaga kıldık mastıktı,
Altaydağı kalmaktın
Arbının aydap ciberdik,
Ayıl keldi Kañgaydan,
Añgir boyu şiberlik.
Esil menen Nuranı,
Esebin alıp turalı
Barskan menen Sarkandı,
Başkargan bolup turalı
Babil menen Darkandı,
Ayak cagı Ayagüz,
Arkasında Sarı-Arka,
Narı çeti Orol-Too,
Eske alıp Deñiz kölünü
Talaşıp İle çölünü,
Kıtay berbeyt - dep, oyloym,
Anciyan, Kaşkar cerini,
Buzuk kılsak aşarbiz
Muz-Dabandın belini.
Narın boyu uzun too,
Kaşkardın çeti kızıl too,
Karap tursañ kalayık,
Kaapırdın baarı boldu coo,
Kamdanbasak bolboyt ko
Kırgız, kazak, türk uulu
Kalbayt deymın aman-soo.
Başı Ker-Köl, ayağı Çüy,
Çoloosu çok tikken üy,
Muzdabagan kölü bar,
Muñkangan türktün eli bar,

*Bala Macik beyi var,
Baştatan Dögön ihtiyar var:
Ondan başka burada,
Altaylının hepsi var.
Alçın, Üyşün, Nayman var,
Argın Karakoco var,
Esirlerin arasında
Aydarkan bahadır daha var.
Kırgızlardan Salamat,
Kıpçaklardan hatip Taz,
Nogay oğlu bey Cakıp,
Noygutlardan - Akbalta,
Totudan giden Toktoo biy¹,
Löküşlerin Ömürzak,
Özübek'in Dambılta,
Keskin hatip Abdılta,
Öz kardeşi Akımbek,
"Zekiler düşün bir fikir, diye,
Her tarafımız düşman oldu,
Düşmanlık yapacaktır gavur", diye
Berdike dolaşıp dil döküp,
"Bekzaadeler gelsin" diye,
Han Cakıp başta yaşlısı,
Bilge insanlar hepsi,
Toplanışıp oturup,
Yemeğini dağıtıp bitirip.
"Hana yaptık düşmanlık,
İhtiyar Cakıp söz söyler,
Padişaha kıldık yanlış iş,
Altaydaki Kalmak'ın
Fazlasını kovup gönderdik,
Bir köy geldi Kañgay'dan,
Kırları hepsi çimenlik.
Esil ile Nura'yı,
Hesabını alıp duralım.
Barskan ile Sarkan'ı,
Yönetmiş gibi yapalım.
Babil ile Darkan'ı,
Ayak tarafı Ayagüz,
Arkasında Sarı-Arka,
Öteki kenarı Orol-Too,
Göze alarak Deniz gölünü,
Tartışıp İle çölünü,
Çinli vermez, diye düşünüyorum,
Anciyan, Kaşgar yerini,
Kavga çıkarırsak aşacağızdır,
Muz-Daban'ın geçidini.
Narın boyu uzun dağ,
Kaşgar'ın kenarı kızıl dağ,
Bir bakarsan ahali,
Gavurun hepsi düşman oldu.
Hazırlanmazsak olmazdır,
Kırgız, Kazak, Türk oğlu,
Kalmazdır diyorum esen-sağ.
Başı Ker-Kol, ayağı Çüy,
Açığı yok, dikilen ev,
Soğumayan gölü var,
Kederli Türkün halkı var.*

Anciyanda Alooke,
Kaynagan kaapır kenı bar,
Azirettin kara too,
Anda catkan kalmak bar,
A da bizdi koyboyt soo.
Samarkanda Kalday bar,
Biz cay alğança dalay bar.
Çoñ Taşkentin üstündö
Koñgurooluu bayı bar,
Canadil döönü öltürüp,
Tak oşondon ber cakka
Kozgolbogon cayı bar.
Orol-Toonun uçunda,
On uruu cööt bar uşunda.
Taciktin baarı Bukarda,
Cetkirbeyt bizdi bularga.
Mekenin curtun arap - deyt,
Bu cerge kelbeyt tarap - deyt.
Andan ak baygambar çıkkın - deyt,
Ar tarapta kaapırdın
Atışıp tuun cıkkın - deyt,
Alardın kılğan cumuşun
Ar adamdar söz kılıp,
Akılmandar ukkan - deyt.
Türk eken bizdin atabız,
Tüp-Beecinge capcakin
Altaydı cerdep catabız.
Kalayıktın baarısı
Karagan eken Kakanga,
Kalemi cetip köp canga.
Ortodon çıgıp coo bolduk,
Kamasa kaydan soo bolduk!
Tukum kalbay kırılıp,
Tumşugubuz katpaylık,
Tuygun, mintip catpaylık!
Baarılasa, köptösö,
Balaketke salbasın,
Baş kötörör türkten
Bala kalbay kalbasın. <...>

Tümöndöp catkan türk uulu
Tübünö kabar salalık,
Bu tügöngön kıtayga
Bir sürüşpöy kantip kalalık!
Kagılıştı koyoluk,
Baarıñarga ep bolso
Kadimki dindi coyoluk,
Ak baygambar dini - deyt,
Alarday bolup biz dağı
Namaz okup koyoluk.
Calıngan canı kalat - deyt, -
Calbara berse köbüröök
Calgap kудay salat - deyt.
Cardam berse baygambar
Kaapır kıyrap kalat - deyt,
Islam dinin alalık,
Eldin beri çetine
Esibiz oop baratsa,

Anciyan'da Alooke,
Kaynayan gavurun ocağı var,
Aziret'in kara dağ,
Orada yatan Kalmak var,
O dahi bizi bırakmaz sağ.
Semarkent'te Kalday var,
Biz yerleşene dek birçoğu var.
Büyük Taşkent'in üstünde,
Çingiraklı zengini var,
Canadil devi öldürüp,
Tam o andan beri de,
Kımıldamayan yeri var.
Orol-Too'nun ucunda,
On boy cööt¹ var burada.
Taciğ'in hepsi Bukar'da,
Kavuşturmaz bizi bunlara.
Mekke'nin halkına Arap der,
Buraya gelmez dağılıp der,
Oradan ak peygamber çıkmış der,
O tarafta gavurun
Atışıp bayrağını yıkan der.
Onların yaptığı işini ,
Her bir insan bahsedip,
Bilge insanlar duyan der:
Türk imiş bizim atamız,
Tüp-Pekin'e yap yakın,
Altay'ı mesken tutup yatıyoruz.
Ahalinin hepsi
Boyun eğmiş Kakan'a,
Kalemi ulaşmış çok cana,
Ortadan çıkıp düşman olduk,
Etrafımızı sararsa nereden sağ kalırız!
Nesil kalmadan kırılıp,
Soykırım olup bitmeyelim,
Atmacam, böyle yatmayalım!
Hepsi birleşip saldırırsa,
Felakete uğratmasın,
Baş kaldıracak Türk'ten,
Çocuk da kalmayıp kalmasın. <...>

Sayısız yatan Türk oğlu,
Köklerine haber verelim,
Bu kahrolası Çinliye,
Bir kapışmadan nasıl kalalım!
Kapışmaları bırakalım,
Hepinize uygun olursa,
Eski dinimizden geçelim,
Ak peygamber dini der,
Onlar gibi olup biz dahi,
Namaz kılıp koyalım.
Yalvaran canı kalır, der,
Yalvarırsak daha çok,
Yardım edip Allah verir, der.
Yardım ederse peygamber,
Gavur paramparça olur der.
İslam dinini kabul edelim,
Halkın beriki bölüğüne,
Dermanımız tükenip gidiyorsa,

Ereñge kabar salalık,
Musulman bolup alalık,
Mırdar kıtay köptösö,
Bukarga kabar salalık.
Kebil - degen ceri bar,
Anı catkan bakalap,
Amurdun suusun cakalap
Keñiri kırgız eli bar,
Ölgönüñdön kalganıñ
Oylonuñar oşonu.
Oyron bolgon kıtayıñ
Oñdurbaska okşodu.
Oşonu aytıp bay Cakıp
Ortosunda toktodu. <...>

Cakıptın bul aytkan sözün uguşup, baarı ep kördü.
Anda Cakıp kayradan, "bul curt özünçö cürüp arıbayt,
başçısı bolboy marıbayt. Andan körö bul curtkı belı
katuu birööñdü kan kötörüp alalık. Kaapır kıtay cabılsa
canıbzıdı tırüü koyboyt. Ölüü bolsok bir çukurda, tırüü
bolsok bir döñdö bololu", dep keñeşin aytat. Munu
ukkan köpçülük bir oozdon çuruldap kabıl alat:

Oşo küñdö köpçülük:
"Oylonsok bizge köp tülük.
Barakeldi, ep eken,
Bay Cakıp aytkan kep eken.
Altaylıktan az barbiz,
Kañgaylıktan kança bar,
Mancuuluktun başı bar,
Tırgootton bir miñ tütün bar,
Üç uruu kazak bolgondon
Çaçkını çok bütün bar.
Kırk uruu kırgız bu da bar,
Altı-Şaar arası,
Arı çetin surasa
Barganalık cuda bar.
Kana, çığıñarçı kanıñar,
Kalp aytpagan çınıñar,
Kazatka çigar tıññar,
Kandıkka biriñ çığıñar!
Betteşken coogo beldüüñör,
Beldeşken doogo demdüüñör,
Ötkür, çeçen tildüüñör,
Ökümöt cönün bilçüüñör!" <...>

Uşunday bütümgö kelişkende, kalktın arasınan
"men kan bolom" degen bir can çıkıptır. Oşondo
bayagı añ uulagan seksen dört cigitten Aynakul çıgıp,
"biz arabızda Manas degen balanı kan kötörüp alğanbız.
Eger ebi kelse anı kan kötörölü" degen sunuşun aytkan-
da, Özübek uulu Abdılada, "Manas kan bolso, sen kırk
ubazirinin başçısı sen bol anda" dep kakşıktayt. Al uçur-
da Kambar da Kökçönü "senin Manastan kay ceriñ kem
ele, dep cemelep, kandıktı kırgız aldı, kazak beker kaldı
dep, kapalanıp kalat. Anda Akbalta çıgıp, "kan kılbaybız
degeniñer azır çıgıp aytkıla, kiyin ökünüp kalbagıla"
deyt.

Eren'e haber verelim,
Müslüman olup alalım.
Murdar Çinli çokluğuna dayanırса,
Buhara'ya haber verelim.
Kabil denen yeri var,
Onun kenarına yerleşen,
Amur'un suyunun kıyısında,
Geniş bir Kırgız halkı var,
Öleninizden kalanınız,
Düşününüz bunları.
Mahvolası Çinlilerin,
Sağ bırakmaz gibi oldu.
Bunu söyleyip bey Cakıp,
Ortasında durdu. <...>

Cakıp'ın bu sözünü dinleyip, hepsi doğru buldular.
O zaman Cakıp tekrar, bu millet kendi başına yaşayıp,
ilerlemez,

Başçısı olmadan da iyi olmaz. Bu millete belı pek
birini han seçelim. Gavur Çinli saldırırsa, canımızı sağ
bırakmaz. Öürsek bir çukurda, diri isek bir tepede
olalım", diye öğüdünü söyler. Bunu duyan topluluk hep
bir ağızdan kabul ederler:

O anda bu topluluk:
"Düşünürsek bize çok mal var.
Aferin, doğru söz imiş,
Bey Cakıp söyleyen söz imiş.
Altaylıdan az varız,
Kañgaylıdan kaçы var,
Manculunun başы var,
Tırgoot'tan bir bin evli var,
Üç boy Kazak olandan,
Dağulmadan hepsi var.
Kırk boy Kırgız bu da var,
Altı-Şehir arası,
Öteki sınırını sorarsan,
Ferganalı daha var.
Hani, çıkınız işte hanınız,
Yalan söylemeyen dürüstünüz,
Savaşa çıkacak güçlünüz,
Hanlığa biriniz çıkınız!
Karşı gelen düşmana kuvvetliniz,
Başa gelen davaya göğüs gerebileceğiniz,
Atılğan, sözün ustası hatibiniz,
Hükümet yolunu bileniniz!" <...>

Böyle bir karara geldiklerinde, halkın içinden "ben
han olurum" diyen bir can olmaz. O anda eskiden av
avlayan seksen dört yiğitten Aynakul çıkıp, "biz kendi
aramızda Manas adlı yiğidi han seçmiştik. Eğer uygun
görürseniz onu han seçelim" diye fikrini söylediğinde,
Özübek oğlu Abdılada "Manas han olursa, sen kırk
vezirinin başçısı ol o zaman" diye azarlar. O anda Kam-
bar dahi Kökçö'yü "senin Manas'tan neyin eksikti", diye
azarlayıp, hanlığı Kırgız aldı, Kazak boş kaldı diye
üzülür. O zaman Akbalta çıkıp, "han seçmeyeceğiz
diyenler varsa şimdi çıkıp itiraz edin, sonradan pişman
olmayın" der.

Al aňgıça bolbodu,
Arstan Manas çaş bala
Cıyınğa basıp barganı:
"Astımda bolgon aga cok,
Acal kelse daba cok,
Artımda inim çaş catır,
Akılğa dıykan köy baatır,
Aytuuga mende söz catır.
Mal cagında arman cok,
Başıma müşkül iş tüşsö,
Suurup alaar azaptan
Tuuganımda darman cok,
Karıp kalgan Cakıpta
Kayrat kılar şayman cok.
Tüp atañ uktuk Turan - dep,
Tübünön maalım uşu kep.
Ekinçi atañ Türktür,
Eñkeyip ketip kıtayga,
Emgegin tartıp cürüptür.
Üçünçü atañ Baygurdı,
Birlik ketip koluñdan
Birin-biri körböy kaygırdı.
Baygurdan kazak bölündü,
Mañguldun tartıp azabın,
Turandın çaşı tögüldü.
Kazak, kırgız bir tuugan,
Kan boluuçu cana bolso,
Biröo çıksın bel buugan.
Talaada bir at soydum - dep, -
Kan kötörüp koyduñ - dep, -
Öz napsıma tartpayın,
Toodoy toko naalatı
Öz moynuma artpayın.
Kalmagıñ bar, mañgul bar,
Kazagıñ bar, kırgız bar,
Kañgay menen tırgoot bar,
Bel baylagan bolsun - dep, -
Meni boşton koysun" - dep,
Bala Manas aytat kep.
Kamalaşıp kalganı,
"İras aytkan sözüñ - dep, -
Kalayık kan kılıuga
İlayıksıñ özüñ" - dep,
Köpçülük için cıybadı, <...>

Uşintip birbirine kıyalbay catışıp, emnesi bolso da kolunda tolgon dünüyösü bar deşip, karısa da Cakıptı kan kötörüp alalı, Manastı da baatır koyup alalı degen bütümgö kelişet. Anda da Aydarkan menen Kambardın açuusuna çıdabagan Kökçö mırza kelip törölük surayt. Köpçülük da makul bolup "kazak törö bolsun!" deşip, emi kandı kötörölük deşip dūñgüröp kelişet:

Altı kulaç ak kiyiz
Astına alıp salışıp, -
Agala sakal Cakıptı
Akbalta menen Berdike
Ceteleşip alışıp,
Köpçülük anı süylödü,

Böyle deyince bir anda,
Aslan Manas genç yiğit,
Toplantıya basıp gelmiş der:
"Önümde olan ağa yok,
Ecel gelirse deva yok,
Arkamda kardeşim çok gençtir;
Akla zengin meşhur bahadır,
Anlatmaya bende söz vardır.
Mal konusunda derdi yok,
Başıma müşkül iş gelirse,
Kapıp kurtaracak azaptan,
Akrabalarım da derman yok.
Yaşı gelmiş Cakıp'ta
Cesaret verecek derman yok.
Köklerindeki babanı duyduk Turan diye,
Eskiden malum bu konu.
İkinci atan Türktür;
Eğilip gidip Çin'e,
Emek verip yürürmüş.
Üçüncü atan Baygur'u,
Birlik gidip elinden,
Birbirini görmeyip üzüldü.
Baygur'dan Kazak bölündü,
Mañgul'un çekip azabını,
Turan'ın göz yaşı döküldü.
Kazak, Kırgız kardeşir;
Han olacak can varsa,
Biri çıksın kendine güvenen.
Yaylada bir at kestim, diye,
Han seçip koydun diye,
Kendi nefsimi çekmeyeyim,
Dağlar kadar büyük laneti,
Kendi üzerime yüklemeyeyim.
Kalmak'ın var; Mañgıl var;
Kazak'ın var; Kırgız var;
Kañgay ile Tırgoot var;
Kendine güvenen olsun diye,
Beni boş bıraksın", diye,
Yiğit Manas söz söyler.
Sarıp çevirip kalanlar;
"Doğrudur söylediklerin, diye,
Halk han seçmesi için,
Lâyıksın sen kendin", - diye,
Topluluk gönlündekini saklamadı, <...>

Böylece birbirine kıyamayıp, ne de olsa elinde bir serveti var diyerekten, yaşlansa bile Cakıp'ı han seçelim, Manas'ı da bahadırımız seçelim diye karar verirler. O zaman da Aydarkan ile Kambardın hiddetine dayanmayan Kökçö bey gelip törölük¹ ister. Halk da kabul edip, "Kazak törö olsun!" diye karar verirler ve şimdi hanı göğe kaldırahm diye gürültüyle toplanıp gelirler:

Altı kulaç beyaz keçe,
Altına getirip serip,
Ak alacalı sakal Cakıp'ı,
Akbalta ile Berdike
Elinden tutup getirip,
Büyük halk onu söyledi,

"Kötörböñör meni" - dep,
Kösöl Cakıp süylödü:
Köp dünüyöm bolso da,
Köñülüm tolgon ala üçün,
Körgönsüñör kalayık,
Köp ıyladım bala üçün,
Akılga tüşkön al üçün
Azar tümön dünüyöm
Asili közgö körünböy
Naalıp cürdüm bala üçün.
Karıganda kan bol - dep,
Kalabaga salbañar,
Karaldım tursa kaşımda,
Karıp kalgan çaşımda
Ubalıma kalbañar.
Kan cumuşu köp bolot,
Balañdı koyup, bolgun - dep,
Kanday kurgan kep bolot?
İrasın maga kıysañar
Balamdı kılsañ ep bolot"
Munu aytıp bay Cakıp
Burkuradı, ıyladı,
Burçaktap çaşın tıybadı,
Kordukta cürgön kurgan çal
Kubangandan ıyladı.
Kazak, kırgız kamalap,
Kalmak, mañgul cabılıp,
Ak kiyizdin üstünö
Bay Cakıptı salganı,
Balası Manas baatırdı
Ak kiyizdin üstünö
Anı dağı birgeleş
Olturguzup alganı,
Kötörüp köp curt alganı,
Ceti kadam baskanda
"Boldu, baldar, boldu!" - dep,
Cetkileñ Cakıp kariya
Cerge tüşüp kalganı.
Ceke Manas balanı
Kötörüp alıp köpçülük,
Aligi turgan cıyındı
Ceti aylanıp barganı,
Cergesinde kalayık
"Cettik mudaabızga" - dep,
Kuculdaşıp kalganı.
Kan ökümün tiygizdi,
"Kan taacısı uşu" - dep,
Er Manastın başına
Cıgaluu börktü kiygizdi. <...>

Oşondo Cakıp tokson bee soydurup, toguz küni
toy kıldı. Nogoydon kalgan kızıl tuu Cakıpka ötöt.
"Kanduu curt bolup kaldık, kabılan Manas balanı, kan
kötörüp saldı" dep, cazgan akın Sagımbay urpaktarga
tarih kılıp kaltırıp ketken eken.

"Kaldırmayın beni" diye,
Güzel Cakıp söyledi:
Çok servetim olsa da,
Gönlüm dolmuş dert ile,
Görmüştünüz ahali,
Çok ağladım çocuk için,
Akla gelmişti o yüzden,
Azar sayısız mal mülküm,
Asla göze görünmeyip
Dert yanıp geziyordum çocuk için.
Yaşlandığımda han ol diye,
Başıma iş açmayın,
Ciğerim duruyorsa karşımda,
Yaşlandığım yaşımda,
Vebalime kalmayın.
Hanın işi çok olur,
Oğlunu bırakıp ol, diye,
Nasıl bir uygunsuz lâf olur?
Doğrusu bana kıydıysanız,
Oğlumu seçseniz doğru olur".
Bunu söyleyip bey Cakıp,
Hiüngür hiüngür ağladı,
Akan gözyaşını dindirmedi.
Horluk çeken zavallı ihtiyar,
Sevincinden ağladı.
Kazak, Kırgız etrafını sarıp,
Kalmak, Mañgil atılıp,
Beyaz keçenin üstüne,
Bey Cakıp'ı attılar,
Oğlu Manas bahadırlı,
Beyaz keçe üzerine,
Onu dahi birlikte
Oturturup aldılar.
Kaldırıp kalabalık halk almıştır,
Yedi adım yürüdüklerinde,
"Yeter, çocuklar, yeter!" diye,
Akıllı Cakıp ihtiyar,
Yere inip almıştır.
Tek kalmış Manas çocuğu,
Göğsü kaldırıp ahali,
Deminki duran topluluğu,
Yedi kez dönüp gelmişler,
Vatanında ahali,
"Erdik muradımıza", diye,
Sevinçten konuşup kalmışlar.
Han hükmünü verdiler,
"Han tacı budur" diye,
Er Manas'ın başına,
Han kalpağını giydirdiler. <...>

O zaman Cakıp doksan kısrak kestirip, dokuz gün
boyu düğün yaptı. Nogay'dan kalan kırmızı bayrak
Cakıp'ın eline geçer. "Hanlı halk olduk, kaplan Manas
yiğidi, han seçip aldık" diye yazan şair Sagımbay
nesillere bu destanı tarih olarak bırakıp gitmiş.